

Luka Ilić

KNJIŽA O VLAČIĆU

Andreas Waschbüsch: *Alter Melanchthon. Muster theologischer Autoritätsstiftung bei Matthias Flacius Illyricus*. Forschungen zur Kirchen- und Dogmengeschichte 96. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2008. 208 pp. ISBN 978-3-525-55300-8.

Knjiga je dobrodošel prispevek k rastočemu korpusu literature o evangeličanskem reformatorju hrvaškega rodu Matiju Vlačiću Iliriku (1520–75) iz Labina. Gre za Waschbüschevo doktorsko disertacijo, nastalo v Göttingenu pod mentorstvom Thomasa Kaufmanna. Bralci, ki so seznanjeni s Kaufmannovim delom, bodo nedvomno vseskozi prepoznali njegov akademski pečat, ki ga razkrivajo dolge opombe in polno citatov v latinščini, grščini in nemščini 16. stoletja. Tekstovno analizo opravlja Andreas Waschbüsch zelo natančno in sistematično, poleg samega telesa besedila pa so tudi opombe vir mnogih koristnih informacij. Vsled takšnih odlik je *Alter Melanchthon* za temeljitega raziskovalca nesporno dragocen zaklad.

Prvi del monografije na kratko podaja Vlačićevo biografijo do 1546. Waschbüsch tukaj vzpostavi povezavo med Vlačićevim izobraževanjem pod vodstvom italijanskega humanista Giovannija Battista Egnazija v Benetkah in študijem, ki ga je bil pozneje deležen pri nemškem Philippu Melanchthonu, imenovanem »*Praeceptor Germaniae*« (13 isl.), in opozori na podobnost interesov teh dveh učenjakov. Za avtorjevo tezo je pomembno dejstvo, da je Melanchthon, vtem ko je z Vlačićem gradil zavezništvo v klicu *ad fontes*, vplival na njegovo rabo dialektike, logike, retorike in gramatike. S tem Waschbüsch opozori na pogosto spregledano dejstvo, saj pri interpretaciji luteranske reformacije Vlačić navadno nastopa kot Luthrov učenec in Melanchthonov oponent. Zato je pomembno pokazati, da njegov odnos z Melanchthonom nikakor ni bil tako črno-bel, in to Waschbüschu odlično uspe. Njegov argument pa bi lahko bil še precej močnejši, če bi si vzel čas, da opozori na drug pomemben člen v tej

verigi Vlačićevega razvoja med Benetkami in Wittenbergom, namreč na tübingenskega profesorja Matijo Grbca Ilirika († 1559). Waschbüsch ga sicer mimogrede omeni, toda njegovega vpliva na Vlačiča ne bi smeli podcenjevati.

Jedro knjige in njen najmočnejši del so *Lesestücke* (47–160), kot jih je naslovil Waschbüsch. Tukaj se temeljito loti Vlačićevega polemičnih pamfletov proti interimu, ki jih je 1548–49 objavil pod petimi različnimi psevdonimi (Waremundus, Henetus, Hermannus, Lauterwar in Azarias). Fokus je na posledicah vojaškega poraza šmalkaldske zveze (24. aprila 1547), kapitulacije Wittenberga (19. maja 1548) in objave augsburškega interima (30. junija 1548). Prek raziskave Vlačićevega pamfletov Waschbüsch obravnava upor proti novemu verskemu redu cesarja Karla V., pri čemer je njegova obdelava tega materiala po skrbnosti brez primere: pozornost za vsak detajl, občutek za filološka vprašanja in dosledno prizadevanje, izslediti sleherni možni vir (tako svetopisemski kot klasični, tj. Aristotel, Ciceron idr.), ki bi ga Vlačić lahko uporabil, so res izjemni. Na podlagi temeljite analize Vlačićevega psevdonimnih pamfletov Waschbüsch rekonstruira njihovo pravilno kronologijo in korigira tisto, ki sta jo vzpostavila Gustav Kawerau in Oliver K. Olson. Po drugi strani pa avtor ne razlaga, zakaj nekega drugega psevdonimnega spisa, ki ga pripisujejo Vlačiču (Aesquillius Publius), v svoji knjigi niti ne omenja, čeprav je res, da je ost tega pamfleta, nastalega leta 1549, uperjena proti Rimskokatoliški cerkvi in ne proti interimu. Naslov tega spisa, *Čudovita novica o smrti [papeža] Pavla III.*, pa tudi dejstvo, da je objavljen sočasno z drugimi psevdonimnimi deli, sta pomenljiva in kažeta na neko bolj temeljno Vlačićevo držo: za njegovim kljubovanjem cesarski prepovedi tiska tiči nasprotovanje rimskemu katolištvu. Ne nazadnje je prav v teh letih inkvizicija imela v beneški ječi zaprtega Vlačićevega rojaka Balda Lupetino in je pritisk protireformacije v njegovi domovini postajal čedalje močnejši.

Melanchthonov vpliv na Vlačiča je gotovo zelo pomemben vidik, ki so ga raziskovalci zanemarjali, in Waschbüsch ga upravičeno izpostavi. Toda v svoji kritiki Irene Dingel gre predaleč, saj slednja ni tajila, da sta tako Luther kakor Melanchthon vplivala na Vlačiča kot teološki avtoriteti. Nasprotno: trdi, da je bil vpliv obeh zanj narav-

nost formativen. Pa vendar sami vztrajamo: Vlačić si zasluži, da ga uzremo tudi kot izvirnega misleca in pisca, ne zgolj skozi leče njegovih učiteljev.

Knjiga tudi nazorno kaže na razlike med ameriškim in nemškim založništvom. Tisto, na kar je Susan Karant-Nunn opozorila v svoji recenziji Kaufmannove knjige o magdeburški »Herrgots Kanzlei« 1548-51 (sehepunkte 4/11, 2004), velja tudi za Waschbüschevo: medtem ko nobena ameriška založba ne bi niti pomislila, da bi jo – tako zaradi stila kot zavoljo izdatnih opomb in citatov – v takšni obliki objavila, gre pohvala za objavo založbi Vandenhoeck & Ruprecht. Vlačićevo inavguracijsko predavanje na univerzi v Jeni leta 1557 je ponatisnjeno v izvirni latinščini, kot dodatek (171–89), z dvema dodatnima aparatoma. S tem je Waschbüsch skupnosti raziskovalcev Vlačića naredil veliko uslugo.

Waschbüsch pazljivo raziskuje mikrokozmos majhnega števila Vlačićevih publikacij, ki jih obravnava. Obenem pa v njegovi njegovi knjigi ni makrokozmične razsežnosti, širšega konteksta, v katerega je bil Vlačić umeščen kot oseba. Eno je, da nekaj ugotovimo o Vlačićevem stilu pisanja in virih, ki jih je uporabljal, nekaj povsem drugega pa je, da razumemo človeka, ki tiči za njegovimi publikacijami: tega enigmatičnega, temperamentnega, robustnega Ilirca. In prvo je le prvi korak k drugemu.*

Iz angleščine prevedel Nenad Hardi Vitorović

* Prvič objavljeno v *Sixteenth Century Journal: The Journal of Early Modern Studies* XLI/3 (2010), str. 968–969.